

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. президента

Науково-дослідного інституту
публічного права

д.ю.н., професор

С.О. Короед

«16» листопада 2020 року

ВИСНОВОК

Науково-дослідного інституту публічного права щодо дисертації Попельнюка Назара Вікторовича на тему «Кримінологічна характеристика злочинності у сфері державного експортного контролю», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», затвердженої Вченою радою Університету державної фіскальної служби України від 5 грудня 2017 р. протокол № 16

ВИТЯГ

з протоколу засідання фахового семінару відділів проблем публічного права, науково-правових експертиз та законопроектних робіт, публічно-правового забезпечення розвитку підприємництва, проблем захисту суб'єктів публічно-правових відносин Науково-дослідного інституту публічного права від «09» листопада 2020 року

Присутні:

доктор юридичних наук, професор Короед С.О., доктор юридичних наук, професор Денисюк С.Ф., доктор юридичних наук, доцент Калатур М.В., доктор юридичних наук Різак М.В., доктор юридичних наук, професор Дрозд О.Ю., доктор юридичних наук Шкляр С.В., доктор юридичних наук, професор Курило В.І., доктор юридичних наук, професор Сорока Л.В., доктор юридичних наук, професор Дідківська Г.В. (науковий керівник), доктор юридичних наук, старший дослідник Куркова К.М, доктор юридичних наук Шкарупа К.В.

З присутніх – 11 докторів юридичних наук – фахівців за профілем поданої на розгляд дисертації.

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження Попельнюка Назара Вікторовича на тему «Кримінологічна характеристика злочинності у сфері державного експортного контролю», поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» щодо його рекомендації для попереднього розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Слухали:

Доповідь здобувача ступеня доктора Попельнюка Назара Вікторовича на тему «Кримінологічна характеристика злочинності у сфері державного експортного контролю», поданої на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право».

Доповідач обґрунтував актуальність обраної теми, визначив мету, завдання, методологію та методику, охарактеризував об'єкт та предмет дослідження, виклав основні наукові положення та висновки, що виносяться на захист, вказав науково-практичну значущість роботи, зазначив про впровадження результатів дослідження.

Автором зазначено, що особливості сучасного періоду розвитку України як демократичної, правової, соціальної держави, яка непохитно тримає курс на повноправне входження у цивілізовану європейську спільноту, ставлять на порядок денний питання державної безпеки. Водночас, упродовж останніх десятиліть безпекові питання в нашій державі підняли на поверхню проблематику державного експортного контролю та відповідальності за кримінальні правопорушення вчинені у цій сфері. Актуальність цієї проблеми спричинилась ще й фактом агресивної поведінки Російської Федерації стосовно окремих територій нашої держави, а з початком повномасштабного вторгнення в нашу державу, – набула ще більшого підсилення. Натомість, варто підкреслити, що питання державного експортного контролю безпосередньо пов'язані з реалізацією такої важливої мети як: забезпечення безпеки держави, захист її економічних, політичних і військових інтересів, реалізація вимог міжнародних договорів у сфері нерозповсюдження зброї масового знищення, засобів її доставки тощо, а також створення таких умов, які сприятимуть інтеграції економіки України у європейський і світовий економічні простори.

Необхідно зауважити, що система державного експортного контролю складається не лише з відповідних структур, спрямованих на забезпечення та реалізацію зовнішньоекономічної політики задля досягнення певних політичних, військових та економічних цілей, але й містить практичні форми їх діяльності та норми чинного законодавства, що регламентують таку діяльність, зокрема й ті, що встановлюють відповідальність за кримінальні правопорушення у цій сфері. Саме тому державний експортний контроль має складати відповідний комплекс заходів, спрямованих на забезпечення реалізації встановленого нормативними правовими актами України порядку здійснення міжнародної передачі певних груп товарів.

Водночас, варто підкреслити вагомість міжнародно-правових актів, що є складовою національного законодавства, а також тих, які доцільно імплементувати в українську правову систему для підвищення ефективності державного експортного контролю та посилення відповідальності за правопорушення у цій сфері.

Актуальність досліджуваного питання сьогодні продиктована самим життям, а наукова складова цієї проблематики є вагомим підґрунтям удосконалення законодавства, що регулює цю сферу діяльності та сприятиме ефективному застосуванню заходів кримінальної відповідальності за вчинені

злочини.

Структура та обсяг дисертації зумовлена метою і логікою дослідження та складається з анотації державною та англійською мовами, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, які об'єднують дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

По завершенню доповіді Попельнюка Назара Вікторовича присутніми були поставлені такі **запитання**:

Короєд С.О.: В чому полягає особливість становлення державного експортного контролю в Україні як передумови створення системи запобігання злочинності у цій сфері?

Відповідь: Етапи становлення державного експортного контролю в Україні як передумови створення системи запобігання злочинності у цій сфері характеризуються тривалістю і складністю пройденого шляху від договірно-правової форми до спільної діяльності комплексного характеру, якою зумовлюється сучасний стан та тенденції розвитку співпраці у вказаній сфері. Прийняття законодавства у сфері державного експортного контролю, що стало підґрунтям для становлення цього виду контролю, його подальшого розвитку і впливу на формування системи органів, що здійснюють контрольні функції у цій царині. Основним законодавчим актом, який регламентує порядок здійснення державного експортного контролю став Закон України від 20.02.2003 р. № 549-IV «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання», що переслідує, насамперед, таку мету як забезпечення національної безпеки та виконання міжнародних зобов'язань, взятих на себе Україною.

Різак М.В.: Скажіть будь ласка, що є визначальним для подальшого удосконалення системи державного експортного контролю?

Відповідь: Удосконалення системи державного експортного контролю є одним з найактуальніших завдань, що стоїть і перед Україною, і перед іншими країнами-учасниками міжнародних договорів, стосовно забезпечення цієї сфери. Адже нині існує реальна небезпека розповзання зброї масового знищення, що поставила світову спільноту перед необхідністю серйозно посилити контроль за експортом товарів та технологій подвійного використання, які можуть бути використані і в цивільному обігу, і з метою розробки та виробництва зброї масового знищення та ракетних засобів її доставки.

Найбільше занепокоєння викликає можливість потрапляння такої зброї та технологій до країн з нестабільною обстановкою, до країн-спонсорів тероризму або терористичних організацій і груп, дії яких здатні дестабілізувати обстановку у будь-якому регіоні світу, адже тероризм і поширення зброї масового знищення сьогодні є чи не найголовнішою загрозою світовому співтовариству. Вказані загрози нині здатні не тільки привести людство до катастрофи з непередбачуваними наслідками, але й, вочевидь, можуть остаточно знищити людську цивілізацію.

Денисюк С.Ф.: Вами запропоновано авторське визначення поняття «злочинність у сфері державного експортного контролю», скажіть будь ласка, в чому полягає його новизна?

Відповідь: Проаналізувавши періоди запобігання злочинності у сфері державного експортного контролю в Україні, в контексті існуючої на той час державної політики, наголошено на тому, що злочинність у сфері державного експортного контролю ніколи не обмежується однією державою і володіє якісними та кількісними характеристиками, що описують її структуру, стан, динаміку і тенденції розвитку. На підставі цього аналізу запропоновано авторське визначення поняття «злочинність у сфері державного експортного контролю» – як соціально-негативні прояви міжнародного характеру у здійсненні експортно-імпортних операцій стосовно товарів військового призначення та подвійного використання, що посягають на недоторканість державних кордонів при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності та загрожують національній безпеці держави.

Дрозд О.Ю.: Вами подана думка, щодо впровадження міжнародно-правового документа, який буде сприяти подальшому розвитку та функціонуванню відносин держав щодо запобігання злочинності у сфері державного експортного контролю. Скажіть будь ласка, в чому полягає цінність такого впровадження?

Відповідь: З урахуванням сучасних реалій впровадження міжнародно-правового документа дасть змогу забезпечити: 1) покращення конкурентоспроможного міжнародного середовища, яке базується на результатах діяльності щодо запобігання злочинності у сфері державного експортного контролю та сформує належні умови для здійснення експорту/імпорту товарів військового призначення та товарів подвійного використання; 2) зростання інституційного та функціонального потенціалу Національної системи запобігання злочинності у сфері державного експортного контролю; 3) здійснення якісної організації та координації діяльності державних органів, установ й організацій, функції та відповідальність яких лежать у площині запобігання злочинності у сфері державного експортного контролю, правового захисту та правомірного використання кримінологічних засад запобігання злочинності у сфері державного експортного контролю як стратегічного інструменту формування умов для переходу до інноваційної моделі міжнародної співпраці, що є найважливішим кроком для побудови захисту постіндустріального суспільства; 4) удосконалення національного законодавства щодо запобігання злочинності у сфері державного експортного контролю відповідно до європейських норм і стандартів з метою створення надійного захисту прав людини та держави загалом та зменшення обсягу злочинності при здійсненні імпорту/експорту військових товарів та товарів подвійного використання, зокрема, що, у свою чергу, сприятиме залученню іноземних інвестицій; 5) утворення ефективних безпекових механізмів в державі з метою поступального розвитку та збереження української державності.

Сорока Л.В.: Аналізуючи специфіку та види правопорушень, які вчиняються при здійсненні міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю, чи було виявлено Вами, недоліки в вітчизняному законодавстві? Які шляхи удосконалення норм чинного

законодавства щодо запобігання злочинності у сфері державного експортного контролю Вами запропоновано?

Відповідь: Аналіз специфіки та видів правопорушень, які вчиняються при здійсненні міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю дозволив стверджувати, що переважна більшість з них підпадає під дію норм кримінального закону. Водночас, виявлено певні прогалини та запропоновано доповнити Кримінальний кодекс України статтею 333-1 «Підробка товарів, що підлягають державному експортному контролю» такого змісту: *«1. Умисна підробка, шляхом зміни технічних характеристик товарів, що підлягають державному експортному контролю з метою уникнути включення їх до переліку товарів, які підлягають державному експортному контролю, – карається позбавленням волі від трьох до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого. 2. Те саме діяння, вчинене повторно або організованою групою, – карається обмеженням волі на строк від п'яти до восьми років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років».*

Після відповідей на запитання було озвучено висновок наукового керівника – **доктора юридичних наук, професора – Дідківської Галина Василівна**

У висновку зазначено, що дисертаційна робота Попельнюк Назара Вікторовича на тему «Кримінологічна характеристика злочинності у сфері державного експортного контролю» має важливе науково-теоретичне і практичне значення.

Дисертант дає своє бачення сутності та характеристики злочинності у сфері державного експортного контролю в умовах сучасного світопорядку, а також сформулював низку висновків, пропозицій і рекомендацій, що мають теоретичне значення та спрямовані на розроблення та вдосконалення в Україні порядку здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю.

Дослідник самостійно і творчо працював над написанням дисертації, ґрунтовно опановував обрану тематику. Здобувач опрацював достатню кількість наукової літератури за темою дисертації. Йому вдалося реалізувати поставлені мету і завдання дисертаційного дослідження. Важливо відзначити особисту зацікавленість дослідника предметом наукового пошуку, оскільки здійснювався в рамках його професійної діяльності. Написанням цієї дисертаційної роботи Попельнюк Назар Вікторович зарекомендував себе як людина з науковим мисленням, показав хорошу теоретичну підготовку та вміння аналізувати і узагальнювати фактичний матеріал.

Основні положення роботи дисертантка оприлюднила в 11 наукових публікаціях, з яких 5 статті опубліковано у фахових наукових виданнях, в тому числі 1 – у періодичному науковому виданні інших держав та 6 тезах доповідях у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

У висновку науковий керівник зазначив, що дисертація Попельнюк Назара Вікторовича на тему «Кримінологічна характеристика злочинності у

сфері державного експортного контролю» є самостійним, комплексним та завершеним науковим дослідженням, відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України, рекомендується до захисту в одноразовій спеціалізованій вченій раді, а її авторка заслуговує на присудження ступеня доктор філософії зі спеціальності 081 «Право».

Після цього слово було надано **рецензентам** наукової праці:

Доктор юридичних наук, доцент Калатур Максим Васильович відзначив високий науковий рівень дисертаційного дослідження Попельнюка Н.В.

Обрана дисертантом тема для дослідження є актуальною і торкається широкого кола питань. Враховуючи складність та різноманітність відносин щодо злочинності у сфері державного експортного контролю, вирішення усіх проблемних питань має відбуватися в рамках комплексного науково обґрунтованого підходу, підпорядкованого єдиній меті – посилення участі нашої держави у міжнародній системі запобігання злочинам, що вчиняються при міжнародній передачі товарів військового призначення та подвійного використання.

Саме на вирішення цього завдання і спрямоване дане дисертаційне дослідження Попельнюка Н.В., що свідчить про його підвищену актуальність, науково-теоретичну і практичну цінність.

Мета роботи полягає в тому, щоб на основі аналізу наукової літератури і нормативних актів та їх практичного застосування вирішити важливу наукову мету – розв'язання науково-прикладного завдання кримінологічної характеристики злочинності у сфері державного експортного контролю, що спрямовано на формування цілісної концепції з розробленням пропозицій і рекомендацій, задля удосконалення законодавства та відповідної правозастосовної практики.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших у правовій науці комплексним дослідженням, в якому за допомогою використання сучасних методів наукового пізнання, на підставі опрацювання наукових праць, національного та міжнародного законодавства і практики його застосування, вирішено важливе наукове завдання – розкрито сутність та особливості злочинності у сфері державного експортного контролю, а також сформульовано низку нових наукових положень та висновків, науково обґрунтовані пропозиції стосовно розроблення чинного законодавства у цій сфері.

Зміст дисертації в цілому характеризується досить високим теоретичним і науково-методологічним рівнем вирішення поставлених завдань. Чітко виражений науковий підхід, зокрема, вдало розроблені дефініції, класифікації і критерії дозволили авторці аргументовано визначити власну позицію щодо багатьох дискусійних проблем щодо кримінологічної характеристики злочинності у сфері державного експортного контролю.

Позитивним є практичне значення одержаних результатів. Викладені в дисертації положення, висновки та рекомендації можуть бути використані у: науково-дослідній сфері – для подальшої розробки проблематики кримінологічної характеристики злочинності у сфері державного експортного

контролю; правотворчій діяльності – для удосконалення діяльності правоохоронних органів щодо запобігання та виявлення порушень норм чинного законодавства, що регламентує порядок міжнародних передач товарів військового призначення та подвійного використання, а також тлумачення і застосування відповідних положень законодавства цими органами при здійсненні вказаної роботи; навчальному процесі – положення та висновки дисертації можуть бути використані під час викладання навчальних дисциплін «Кримінальне право», «Кримінологія», «Заходи кримінального правового впливу», «Кваліфікація злочинів» «Кримінальна віктимологія», «Віктимологічна профілактика злочинності», «Порівняльне кримінальне право», «Проблеми сучасного кримінального права», «Правова система України», «Правові проблеми боротьби з організованою злочинністю, корупцією та заходи щодо її попередження», а також при підготовці навчально-методичного комплексу з означених навчальних дисциплін.

Разом із цим є підстави і для певних зауважень. Представлені дисертантом напрями вдосконалення правового регулювання й організаційного забезпечення спільної діяльності суб'єктів міжнародного співробітництва щодо запобігання злочинності у сфері державного експортного контролю доцільно було б відобразити у відповідному проекті нормативно-правового акту пропозиції та представити у додатках до дисертаційної роботи. Однак наведене зауваження загалом не впливає на позитивну оцінку роботи.

Дисертація є завершеним, актуальним, самостійним та аргументованим дослідженням. Положення і висновки дисертації належним чином висвітлені у публікаціях автора та апробовані під час участі у конференціях та в ході освітнього процесу.

Обґрунтованість наукових положень дисертації та достовірність одержаних результатів підтверджена теоретичною та методологічною базою дослідження, критичним аналізом та узагальненням праць вітчизняних та зарубіжних вчених, комплексним аналізом національного законодавства.

Висновки дисертації містять головні наукові результати, отримані дисертантом особисто, синтезують накопичену у змісті інформацію відповідно до сформульованих у вступі загальної мети і конкретних завдань.

На підставі вищенаведеного, дисертація Попельнюка Назара Вікторовича на тему «Кримінологічна характеристика злочинності у сфері державного експортного контролю» відповідає вимогам, які ставляться до дисертації та може бути рекомендована до разової спеціалізованої вченої ради для попереднього розгляду і захисту на здобуття ступеня доктора філософії.

Доктор юридичних наук Шкарупа Костянтин Вікторович відзначив достатній фаховий рівень дисертаційного дослідження Попельнюка Назара Вікторовича, виконаного на актуальну тему, істотне теоретичне і прикладне наукове обґрунтування висновків і пропозицій.

Реалії сьогодення переконують, що безпекові питання в нашій державі підняли на поверхню проблематику державного експортного контролю та відповідальності за кримінальні правопорушення вчинені у цій сфері. Актуальність цієї проблеми спричинилась ще й фактом агресивної поведінки

Російської Федерації, саме тому одним з найважливіших напрямів, яким повинно розвиватися законодавство у сфері державного експортного контролю, є врегулювання відносин в міжнародній системі запобігання злочинам, що вчиняються при міжнародній передачі товарів військового призначення та подвійного використання, в якій сформульовано й обґрунтовано низку концептуальних наукових положень, висновків і рекомендацій, що є визначальними для подальшого удосконалення норм чинного законодавства та практики його реалізації правоохоронними органами України. Саме на вирішення цього завдання і спрямоване рецензоване дисертаційне дослідження, що свідчить про його актуальність та практичну значимість.

Дисертація є цілісним фундаментальним дослідженням, виконана на належному теоретико-методологічному рівні та відрізняється глибиною правового аналізу, виваженістю й коректністю наукової полеміки, вмільм підбором матеріалу.

В результаті проведеного дослідження автор досягнув визначеної мети й виконав поставлені завдання. Сформульовані висновки та пропозиції є досить аргументованими й оригінальними, відповідають вимогам сьогодення та можуть бути застосовані на практиці.

Дисертація підготовлена на високому професійному рівні. Її структурна побудова є логічною та доцільною, що свідчить про виважений підхід до розкриття теми. Під час дослідження автором було використано не тільки юридичну літературу та національні нормативно-правові акти, а й нормативні акти ЄС, зарубіжних країн, що дозволило досягти високого ступеню обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, які сформульовані в роботі.

Цінність роботи полягає у ґрунтовному аналізі правової природи, сутності, змісту та характеристики злочинності у сфері державного експортного контролю, формуванні науково обґрунтованих рекомендацій та пропозицій з удосконалення законодавства у зазначеній сфері.

Окрім того, практична цінність дисертації була б на вищому рівні, якби результати дисертаційного дослідження були впроваджені у сферу правотворчості для вдосконалення чинного законодавства, спрямованого на покращення діяльності правоохоронних органів щодо запобігання та виявлення порушень норм чинного законодавства, що регламентує порядок міжнародних передач товарів військового призначення та подвійного використання.

Разом із тим, наведене зауваження не знижує високого рівня представленої роботи. Зміст роботи, перелік наукових публікацій доводить наукову зрілість, володіння здобувачем методикою дослідницької роботи, умінням узагальнювати досягнуте в науці і на основі досягнутого самостійно формулювати гіпотези, положення, висновки, які мають концептуальний характер та є основою для подальших наукових пошуків у цьому напрямку.

Дисертація Попельнюка Назара Вікторовича на тему «Кримінологічна характеристика злочинності у сфері державного експортного контролю» може бути рекомендована до разової спеціалізованої вченої ради для попереднього

розгляду і захисту на здобуття ступеня доктора філософії з відповідної спеціальності.

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

Доктор юридичних наук, професор Денисюк С.Ф. відзначив, що ознайомлення зі змістом наукового дослідження засвідчує, що автором для наукового пошуку обрано доволі актуальну тему, оскільки удосконалення системи державного експортного контролю є одним з найактуальніших завдань, що стоїть і перед Україною, і перед іншими країнами-учасницями міжнародних договорів, стосовно забезпечення цієї сфери. Адже нині існує реальна небезпека розповзання зброї масового знищення, що поставила світову спільноту перед необхідністю серйозно посилити контроль за експортом товарів та технологій подвійного використання, які можуть бути використані і в цивільному обігу, і з метою розробки та виробництва зброї масового знищення та ракетних засобів її доставки.

Найбільше занепокоєння викликає можливість потрапляння такої зброї та технологій до країн з нестабільною обстановкою, до країн-спонсорів тероризму або терористичних організацій і груп, дії яких здатні дестабілізувати обстановку у будь-якому регіоні світу, адже тероризм і поширення зброї масового знищення сьогодні є чи не найголовнішою загрозою світовому співтовариству.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, які сформульовані в дисертації, підтверджені теоретичною та методологічною базою дослідження, критичним аналізом та узагальненням наукових праць, комплексним аналізом законодавства й практики в цій сфері.

Заслуговують уваги сформульовані у результаті проведеного дослідження нові положення, запропоновані особисто дисертантом, зокрема на підставі аналізу національної та міжнародної безпеки з урахуванням того факту, що світ перебуває на етапі формування нового геополітичного та геоекономічного порядку, запропоновано нове бачення засад кримінологічного забезпечення запобігання злочинності у сфері державного експортного контролю як загальноприйнятих, міжнародних організаційно-правових основ; обґрунтовано доцільність тлумачення терміну «співпраця держав у запобіганні злочинності у сфері державного експортного контролю» через використання системного та діяльнісного підходів; сформульовано пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання й організаційного забезпечення спільної діяльності суб'єктів міжнародного співробітництва у сфері запобігання злочинності; охарактеризовано та проаналізовано міжнародну співпрацю щодо запобігання злочинності у сфері державного експортного контролю; узагальнено теоретичні підходи щодо узагальнення та аналізу міжнародних документів у сфері державного експортного контролю, виокремлено основні позиції у цих документах щодо кримінально-правового захисту діяльності у сфері державного експортного контролю, тощо.

Перелік наукових праць здобувачки й аналіз їхнього змісту засвідчують, що наукові результати, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження досить повно викладено у вітчизняних наукових фахових виданнях, пройшли апробацію на міжнародних науково-практичних конференціях.

Враховуючи вищевикладене, дисертація Попельнюка Назара Вікторовича на тему «Кримінологічна характеристика злочинності у сфері державного експортного контролю» відповідає вимогам, які пред'являються до дисертації, та може бути рекомендована до разової спеціалізованої вченої ради для попереднього розгляду і захисту на здобуття ступеня доктора філософії.

Доктор юридичних наук, професор Курило В.І. у своєму виступі підтримав попередніх доповідачів, акцентував увагу на глибокому змісті авторських визначень і висновків. Відзначив, що дисертаційне дослідження є теоретично і практично значущим. Підкреслив, що у процесі доповіді головних положень дисертаційного дослідження, а також під час відповідей на запитання, Н.В. Попельнюк продемонстрував знання нормативних та доктринальних джерел, на підставі яких була підготовлена дисертаційна робота, вміння їх узагальнювати, аналізувати, формулювати власні висновки.

Мета та завдання дисертаційного дослідження сформульовані чітко та послідовно. Їх постановка та обґрунтованість дозволяють розкрити основний зміст теми. Об'єкт і предмет дисертаційного дослідження визначені у відповідності з встановленими вимогами. Методи дослідження обрані правильно.

Дисертація загалом справила позитивне враження, актуальність повністю підкреслена здобувачем, робота вирізняється якісною науковою новизною та є дійсно затребуваною практикою.

Висновок – подане дисертаційне дослідження має закінчений вигляд. Його зміст має внутрішню логічну побудову.

У підсумку, дисертація Попельнюка Назара Вікторовича на тему «Кримінологічна характеристика злочинності у сфері державного експортного контролю» відповідає вимогам, які ставляться до дисертації, та може бути рекомендована до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації на тему: «Кримінологічна характеристика злочинності у сфері державного експортного контролю»

Обґрунтування вибору теми дослідження.

Особливості сучасного періоду розвитку України як демократичної, правової, соціальної держави, яка непохитно тримає курс на повноправне входження у цивілізовану європейську спільноту, ставлять на порядок денний питання державної безпеки. Водночас, упродовж останніх десятиліть безпекові питання в нашій державі підняли на поверхню проблематику державного експортного контролю та відповідальності за кримінальні правопорушення вчинені у цій сфері. Актуальність цієї проблеми спричинилась ще й фактом агресивної поведінки Російської Федерації стосовно окремих територій нашої держави, а з початком повномасштабного вторгнення в нашу державу, – набула ще більшого підсилення. Натомість, варто підкреслити, що питання державного

експортного контролю безпосередньо пов'язані з реалізацією такої важливої мети як: забезпечення безпеки держави, захист її економічних, політичних і військових інтересів, реалізація вимог міжнародних договорів у сфері нерозповсюдження зброї масового знищення, засобів її доставки тощо, а також створення таких умов, які сприятимуть інтеграції економіки України у європейський і світовий економічні простори.

Необхідно зауважити, що система державного експортного контролю складається не лише з відповідних структур, спрямованих на забезпечення та реалізацію зовнішньоекономічної політики задля досягнення певних політичних, військових та економічних цілей, але й містить практичні форми їх діяльності та норми чинного законодавства, що регламентують таку діяльність, зокрема й ті, що встановлюють відповідальність за кримінальні правопорушення у цій сфері. Саме тому державний експортний контроль має складати відповідний комплекс заходів, спрямованих на забезпечення реалізації встановленого нормативними правовими актами України порядку здійснення міжнародної передачі певних груп товарів.

Водночас, варто підкреслити вагомість міжнародно-правових актів, що є складовою національного законодавства, а також тих, які доцільно імплементувати в українську правову систему для підвищення ефективності державного експортного контролю та посилення відповідальності за правопорушення у цій сфері.

Тематика державного експортного контролю була предметом розгляду багатьох вчених. Їхні праці присвячені різностороннім аспектам цієї проблематики. Особливу вагомість, у контексті нашого дослідження складають праці таких вчених як: у наукових доробках яких подано кримінологічну характеристику окремих елементів та кримінально-правової розробки щодо забезпечення заходів запобігання злочинності у сфері діяльності державного експортного контролю П. П. Андрушко, С. В. Бабанін, А. М. Бабенко, О. І. Богатирьова, А. М. Бойко, І. Л. Бородін, Л. П. Брич, О. Ю. Бусол, В. К. Грищук, О. М. Гумін, О. М. Джужа, Г. В. Дідківська, В. С. Канцір, М. І. Карпенко, С. В. Ківалов, Т. О. Коломоєць, О. М. Костенко, В. В. Кузнецов, К. Б. Марисюк, В. К. Матвійчук, М. І. Мельник, В. А. Мисливий, А. А. Музика, В. В. Топчій, М. С. Туркот, Т. В. Хабарова, М. І. Хавронюк, В. І. Шакун, С. О. Шатрава, Н. С. Юзікова та ін.

Окрему складову наукового підґрунтя державного експортного контролю склав аналіз низки дисертаційних робіт, з-поміж яких кандидатські дисертації В. О. Білецького «Криміналістична характеристика та профілактика злочинів у сфері зовнішньоекономічної діяльності», М. О. Дунаса «Кримінологічні заходи запобігання злочинам у сфері господарської діяльності, які вчиняються службовими особами», Д. О. Олійника «Запобігання корупційним злочинам, що вчиняються при здійсненні митних процедур», Т. В. Мельничук «Організовані форми злочинної діяльності у зовнішньоекономічній сфері: кримінологічне дослідження» та ін., а також докторська дисертація С. О. Філіппова «Кримінологічні засади протидії транскордонній злочинності» та ін. Натомість, необхідно зауважити, що кожен з цих науковців здійснював дослідження

кримінологічної характеристики злочинності у сфері державного експортного контролю, торкаючись лише окремих проблем.

Отже, актуальність досліджуваного питання сьогодні продиктована самим життям, а наукова складова цієї проблематики є вагомим підґрунтям удосконалення законодавства, що регулює цю сферу діяльності та сприятиме ефективному застосуванню заходів кримінальної відповідальності за вчинені злочини.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами.

Обрана тема дослідження ґрунтується на положеннях Стратегії національної безпеки України (затверджена рішенням Ради національної безпеки та оборони України від 6 травня 2015 р.), Концепції розвитку сектору безпеки та оборони України (затверджена рішенням Ради національної безпеки та оборони України від 4 березня 2016 року), Національної стратегії у сфері прав людини (затверджена Указом Президента України від 25 серпня 2015 р. № 501/2015); Плану дій з реалізації стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року (затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2015 р. № 1393-р); Стратегії реформування судустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 рр. (схвалена Указом Президента України від 20 травня 2015 р. № 276/2015); Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 рр. (затвержені постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 р.); Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2021-2025 роки та виконана в межах науково-дослідної роботи Університету державної фіскальної служби України «Теоретичні та прикладні проблеми протидії злочинності кримінально-правовими, кримінологічними та кримінально-виконавчими засобами» (державний реєстраційний номер 0116U003304).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є теоретичне узагальнення та розв'язання комплексного науково-прикладного завдання кримінологічної характеристики злочинності у сфері державного експортного контролю, що спрямовано на формування цілісної концепції з розробленням пропозицій і рекомендацій, задля удосконалення законодавства та відповідної правозастосовної практики.

Для досягнення цієї мети визначені такі основні завдання:

- розглянути становлення державного експортного контролю в Україні як передумову створення системи запобігання злочинності у цій сфері;
- проаналізувати предмети, що підлягають державному експортному контролю як обов'язкову ознаку кримінального правопорушення;
- здійснити розмежування адміністративних і кримінальних правопорушень, вчинених стосовно порядку міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю;
- подати розгорнуту характеристику порушення порядку здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю;
- з'ясувати специфіку злочинності у сфері здійснення державного

експортного контролю;

– розглянути види злочинів, що вчиняються у сфері здійснення державного експортного контролю;

– розкрити механізм застосування заходів державного експортного контролю для нерозповсюдження зброї масового знищення та звичайних озброєнь;

– охарактеризувати дозвільні документи державного експортного контролю як засоби запобігання злочинності при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності;

– здійснити аналіз міжнародного співробітництва у площині запобігання злочинності у сфері державного експортного контролю.

Об'єктом дослідження є кримінологічна характеристика суспільних відносин, в яких здійснюється державний експортний контроль з метою запобігання злочинності у сфері державного експортного контролю.

Предметом дослідження є кримінологічна характеристика злочинності у сфері державного експортного контролю.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети, виконання обумовлених нею завдань, забезпечення наукового обґрунтування результатів дослідження використано світоглядні, загальнонаукові та спеціальні методи, які застосовуються в юридичній науці, зокрема: *герменевтичний* – для пізнання й аналізу текстів монографічних видань, наукових статей, навчальних матеріалів, що дозволило розкрити зміст і здійснити узагальнення відповідних теоретико-прикладних положень (*підрозділи 1.1, 1.2, 1.3*); *історико-правовий* – для висвітлення витоків злочинності у сфері державного експортного контролю (*підрозділи 1.1, 1.3, 2.3*); *порівняльно-правовий (компаративний)* – для зіставлення участі України у міжнародних відносинах із запобігання злочинності у сфері державного експортного контролю (*підрозділи 2.2, 3.3*); *системно-структурний* – для поглибленого вивчення запобігання злочинності у сфері державного експортного контролю в науковій юридичній літературі (*підрозділи 3.1, 3.2, 3.3*); *формально-логічний* – для обґрунтування принципів запобігання злочинності у сфері державного експортного контролю (*підрозділ 3.2*); *соціологічний* – для визначення думок і позицій учених, а також практиків щодо кримінологічної характеристики злочинності у сфері державного експортного контролю (*підрозділи 2.2, 2.1, 3.3*); *структурно-функціональний* – для комплексного дослідження основних напрямів, форм і видів міжнародної співпраці для запобігання злочинності в досліджуваній сфері (*підрозділ 3.3*); *догматичний* – для оцінювання ефективності запобігання злочинності у сфері державного експортного контролю (*підрозділи 3.1, 3.2, 3.3*); *статистичний* – для опрацювання статистичних показників; *моделювання* – під час розроблення моделі Меморандуму «Про гарантування безпеки держав при здійсненні імпорту/експорту військових товарів та товарів подвійного використання».

Емпіричну базу дослідження становлять узагальнені дані, отримані під час аналізу статистичних показників Генеральної прокуратури за 2015–2020 рр.; результати анкетування 374 співробітників правоохоронних органів, що мають відношення до запобігання злочинності при здійсненні імпорту/експорту

військових товарів та товарів подвійного використання (слідчих, прокурорів, суддів) у Дніпропетровській, Київській, Вінницькій, Чернігівській, Харківській, Херсонській областях та м. Києві.

Наукова новизна отриманих результатів визначається тим, що вказана дисертація є однією з перших комплексних наукових робіт, присвячених кримінологічній характеристиці злочинності у сфері державного експортного контролю в умовах сучасного світопорядку та спрямована на розробку теоретичних і практичних положень щодо посилення участі нашої держави у міжнародній системі запобігання злочинам, що вчиняються при міжнародній передачі товарів військового призначення та подвійного використання, в якій сформульовано й обґрунтовано низку концептуальних наукових положень, висновків і рекомендацій, що є визначальними для подальшого удосконалення норм чинного законодавства та практики його реалізації правоохоронними органами України, а саме:

у перше:

– кримінологічну характеристику злочинності у сфері державного експортного контролю проведено у контексті національної та міжнародної безпеки з урахуванням того факту, що світ перебуває на етапі формування нового геополітичного та гео економічного порядку. У цьому контексті запропоновано нове бачення засад кримінологічного забезпечення запобігання злочинності у сфері державного експортного контролю як загальноприйнятих, міжнародних організаційно-правових основ, а також законодавчо узгодженої співпраці держав у сфері державного експортного контролю, що пов'язана з дослідженням стану злочинності, на яких ґрунтується їх скоординована діяльність, об'єднання спільних зусиль, засобів, методів, способів та заходів запобігання злочинності у сфері здійснення державного експортного контролю з урахуванням єдиного правового розуміння на таких рівнях як глобальний, регіональний та національний;

– державний експортний контроль розглянуто як невід'ємну складову забезпечення національної безпеки України, ефективними правовими методами якого можливо досягти політичних цілей запобігання поширенню зброї масового знищення, засобів її доставки, інших видів зброї та компонентів, які можуть бути використані при її створенні, а також істотно підвищити дієвість боротьби з міжнародним тероризмом, небезпека вчинення якого в Україні сьогодні реально походить від країни-агресора – РФ;

– запропоновано авторське визначення поняття «злочинність у сфері державного експортного контролю» – як соціально-негативні прояви міжнародного характеру у здійсненні експортно-імпорتنих операцій щодо товарів військового призначення та подвійного використання, що посягають на недоторканість державних кордонів при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності;

– розроблено й обґрунтовано пропозицію щодо доповнення статті 333-1 Кримінального кодексу України «Підrobка товарів, що підлягають державному експортному контролю» такого змісту «1. Умисна підrobка шляхом зміни технічних характеристик товарів, що підлягають державному експортному

контролю з метою уникнути включення їх до переліку товарів, які підлягають державному експортному контролю, – карається позбавленням волі від трьох до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого. 2. Те саме діяння, вчинене повторно або організованою групою, – карається обмеженням волі на строк від п'яти до восьми років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років»;

– в контексті державного експортного контролю звернута увага на те, що нині в основі військової і загальної економічної стійкості будь-якої держави надзвичайно вагоме значення відіграють високі технології, які надають потенціал усьому оборонному комплексу держави та дозволяють здійснювати ефективну систему запобігання потенційним і реальним загрозам. З огляду на це виникає нагальне питання забезпечення державного контролю за передачею технологій з використанням можливостей мережі Інтернет, зокрема у формі електронної торгівлі, темпи зростання якої набули широкого розмаху.

удосконалено:

– обґрунтовано доцільність тлумачення терміну «співпраця держав у запобіганні злочинності у сфері державного експортного контролю» через використання системного та діяльнісного підходів. Згідно з першим підходом цей термін визначено у двох значеннях: і як принцип безпеки міжнародної співпраці, і як певний напрям зовнішньоекономічної діяльності. Натомість, діяльнісний підхід дозволяє трактувати міжнародну співпрацю щодо запобігання злочинності у сфері державного експортного контролю як важливий напрям кримінально-правової політики, розробка і реалізація якої здійснюється на усіх рівнях, – глобальному, регіональному та національному;

– сформульовано пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання й організаційного забезпечення спільної діяльності суб'єктів міжнародного співробітництва у сфері запобігання злочинності, участі України в міжнародній системі запобігання злочинності, з огляду на виявлені тенденції розвитку криміногенних явищ і процесів у міжнародному вимірі. Зокрема, розроблено заходи щодо їх здійснення та запропоновано опрацювати модель Меморандуму «Про гарантування безпеки держав при здійсненні імпорту/експорту військових товарів та товарів подвійного використання»;

– науковий підхід щодо запобігання злочинності у досліджуваній царині, який розглядається як складні процеси діяльності, що потребують відповідних стратегій та підходів, а також врахування соціально-економічних, політичних і культурних особливостей суспільного життя, в якому здійснюється така діяльність, і ступеню розвитку суспільства з особливостями політичних змін, які відбуваються, та можуть відбуватися і на далі;

– наукову позицію дослідження історичних періодів становлення заходів запобігання злочинності у сфері державного експортного контролю. Вказується, що злочинність у сфері державного експортного контролю не обмежується однією державою та має якісні й кількісні характеристики, що описують її структуру, стан, динаміку і тенденції розвитку;

– теоретичні підходи щодо узагальнення та аналізу міжнародних

документів у сфері державного експортного контролю, виокремлено основні позиції у цих документах щодо кримінально-правового захисту діяльності у сфері державного експортного контролю;

набули подальшого розвитку:

– обґрунтування необхідності вдосконалення правового регулювання і організаційного забезпечення спільної діяльності суб'єктів міжнародного співробітництва у сфері запобігання злочинності у сфері державного експортного контролю з розробкою заходів щодо його здійснення (підготовка проєктів конвенцій, відповідних законопроектів щодо внесення змін до чинного національного кримінального, кримінального процесуального і кримінально-виконавчого законодавства, коригування правозастосовної практики тощо);

– характеристика і аналіз міжнародної співпраці щодо запобігання злочинності у сфері державного експортного контролю;

– розгляд питання про місце предмета у складі кримінального правопорушення, вчиненого у сфері державного експортного контролю.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані та викладені у дисертації положення, полягає в тому, що сформульовані та викладені у дисертації положення, узагальнення, висновки і рекомендації мають і загальнотеоретичне, і практичне значення для науки кримінального права, кримінології та використовуються у:

– у *правозастосовній діяльності* – для удосконалення діяльності правоохоронних органів щодо запобігання та виявлення порушень норм чинного законодавства, що регламентує порядок міжнародних передач товарів військового призначення та подвійного використання, а також тлумачення і застосування відповідних положень законодавства цими органами при здійсненні вказаної роботи (*акт впровадження у практичну діяльність УСБ України в Кіровоградській області від 31.10.2019 р., у практичну діяльність СУ ГУ СБ України у м. Києві від 20.11.2019 р. (Додаток Б.)*);

– у *навчальному процесі* – положення та висновки дисертації можуть бути використані під час викладання навчальних дисциплін «Кримінальне право», «Кримінологія», «Заходи кримінального правового впливу», «Кваліфікація злочинів» «Кримінальна віктимологія», «Віктимологічна профілактика злочинності», «Порівняльне кримінальне право», «Проблеми сучасного кримінального права», «Правова система України», «Правові проблеми боротьби з організованою злочинністю, корупцією та заходи щодо її попередження» та інші (*акт впровадження у навчальний процес Дніпровського гуманітарного університету від 17.06.2020 р. (Додаток В.)*);

– у *науково-дослідницькій сфері* – для подальшої розробки проблематики кримінологічної характеристики злочинності у сфері державного експортного контролю (*акт впровадження в наукову діяльність Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 16.10.2020 р. (Додаток Г.)*).

Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки, що сформульовані у роботі, доповідалися на засіданні кафедри кримінального права та кримінології Університету державної фіскальної служби України. Результати дослідження оприлюднені на 6 міжнародних, всеукраїнських і науково-

практичних конференціях, зокрема: науково-практичній конференції «Актуальні проблеми правових наук в Євроінтеграційному вимірі» (м. Харків, 15–16 грудня 2017 року); Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Сучасний стан кримінального законодавства України: шляхи реформування» (м. Ірпінь, 1 березня 2018 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Юридична наука України: історія, сучасність, майбутнє» (м. Харків, 1–2 листопада 2019 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Інтеграція юридичної науки і практики в сучасних умовах» (м. Запоріжжя, 23–24 серпня 2019 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми та стан дотримання і захисту прав людини в Україні» (м. Львів, 16–17 серпня 2019 р.); Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «П'ятдесяті економіко-правові дискусії» (м. Львів, 25 вересня 2020 р.).

Публікації. Основні положення та висновки, що сформульовані в дисертаційному дослідженні, відображено в 11 наукових публікаціях, серед яких три статті у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, дві статті у зарубіжних періодичних видання та шість тез доповідей, опублікованих у збірниках матеріалів науково-практичних заходів.

Список публікацій здобувача за темою дисертації та відомості про апробацію матеріалів дисертації: в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Popelniyk N. V. Problematic aspects of identifying signs of a crime against life and health of a person. *Право и политика. Научно-методический журнал*. Кыргызская Республика. 2018. № 1. С. 328–333.
2. Попельнюк Н. В. Порухення порядку здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю. *Науково-практичний журнал «Соціологія права»*. 2019. № 1–2 (26–27). С. 96–99.
3. Didkivska H. V., Popelniyk N. V. Criminal legal characteristics of violation of the procedure for international transfers of goods subject to state expert control. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 5. С. 224–226.
4. Попельнюк Н. В. Проблемні питання передачі товарів подвійного використання та військового призначення у сфері державного експортного контролю. *Danish Scientific Journal (DSJ)*. 2020. № 34. С. 22–25.
5. Попельнюк Н. В. Характеристика злочинності у сфері державного експортного контролю: кримінологічний вимір. *Право та державне управління*. 2020. № 1. Том 1. С. 314–320.
які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:
6. Попельнюк Н. В. Здійснення експортного контролю: кримінально-правовий аспект. *Актуальні проблеми правових наук в Євроінтеграційному вимірі*: матеріали наук.-практ. конф., м. Харків, 15–16 грудня 2017 року. Харків, 2017. Ч. 2. С. 116–119.
7. Попельнюк Н. В., Дідківська Г. В. Шляхи удосконалення кримінально-

правової охорони запобігання злочинам у сфері експортного контролю України. *Сучасний стан кримінального законодавства України: шляхи реформування*: зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. інтернет конф., м. Ірпінь, 1 берез. 2018 р. Ірпінь, 2018. С. 344–347.

8. Попельнюк Н. В. Предмет злочину порушення порядку здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю. *Юридична наука України: історія, сучасність, майбутнє*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 1–2 лист. 2019 р. Харків, 2019. С. 175–178.

9. Попельнюк Н. В. Становлення кримінально-правової норми за порушення порядку здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю. *Інтеграція юридичної науки і практики в сучасних умовах*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 23–24 серпня 2019 року. Запоріжжя, 2019. С. 86–87.

10. Попельнюк Н. В. Суб'єкти порушення порядку здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю. *Проблеми та стан дотримання і захисту прав людини в Україні*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Львів, 16–17 серпня 2019 року. Львів, 2019. С. 57–59.

11. Дідківська Г. В., Попельнюк Н. В. Окремі питання співпраці у запобіганні злочинності. *П'ятдесяті економіко-правові дискусії*: матеріали міжнар. наук. інтер.-конф. м. Львів, 25 вересня 2020 року. Львів, 2020. С. 62–64.

Характеристика особистості здобувача. Попельнюк Назар Вікторович народився 30.05,1989 року в м. Погребище, Вінницької області, українець. У 2011 році закінчив Національну академію Служби безпеки України, за фахом – магістр "національної безпеки".

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана з правильним вживанням юридичної та спеціальної термінології. Стиль викладення в дисертації матеріалів досліджень, наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечують легкість і доступність їх сприйняття.

У результаті попередньої експертизи дисертації Попельнюка Назара Вікторовича і повноти публікації основних результатів дослідження

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Попельнюка Назара Вікторовича на тему «Кримінологічна характеристика злочинності у сфері державного експортного контролю».

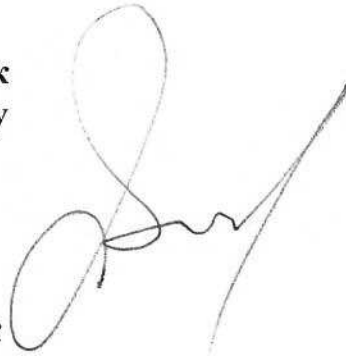
2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Попельнюка Назара Вікторовича відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах) затвердженого постановою

Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), п. 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 167.

3. Рекомендувати дисертацію Попельнюка Назара Вікторовича «Кримінологічна характеристика злочинності у сфері державного експортного контролю» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

**Провідний науковий співробітник
Науково-дослідного інституту
публічного права,
доктор юридичних наук, доцент**

Максим КАЛАТУР

Рецензент:

**Провідний науковий співробітник
Науково-дослідного інституту
публічного права,
доктор юридичних наук**

Костянтин ШКАРУПА